

Skolforskningspodden avsnitt 34: Samspel i musikundervisningen

INFORÖST 1: [00:00:04]: Välkommen till Skolforskningspodden. Dagens avsnitt handlar om musikundervisning. Vi diskuterar bland mycket annat resultaten i den systematiska forsknings-sammanställningen *Att stödja elevers lärande i musik*, som beskriver fyra aspekter i undervisningen som är avgörande för elevernas lärande. Vi pratar också om hur musikaliskt lärande kan ställas mot lustfyllda, hur musik är kopplad till identitet och hur ämnet har utvecklats. Dagens gäster är Cecilia Wallerstedt och Robert Pettersson. Programledare är Anna Hedman.

INFORÖST 2: [00:00:39]: Praktisknära skolforskning, vad är det?

INFORÖST 3: [00:00:42]: Vad finns det för forskning inom just ditt ämne?

INFORÖST 4: [00:00:47]: Undervisning på vetenskaplig grund, hur gör vi?

ANNA: [00:00:51]: Hej och välkomna till Skolforskningspodden, där vi idag ska prata om musikundervisning. Vi kommer att utgå ifrån en systematisk översikt, *Att stödja elevers lärande i musik*, som då handlar om undervisning i grundskolan och gymnasieskolan. Jag har med mig två gäster som ska diskutera lite utifrån den här översikten. Det är Cecilia Wallerstedt och Robert Pettersson. Ni kanske har lust att börja med att presentera er. Vi kan börja med dig Cecilia.

CECILIA: [00:01:31]: Ja, jag är själv musiklehrare, utbildad i Göteborg och har jobbat som musiklehrare och även mattelärare i ett antal år innan jag började min forskarutbildning. Jag har forskat om musik själv i många år och nu är jag professor i pedagogik vid Göteborgs universitet på institutionen för pedagogik, kommunikation och lärande. Jag har varit anlitad som musiklehrare expert i det här arbetet och varit med och läst en massa artiklar och avhandlingar och även då varit med och gjort de här analyserna som har lett fram till resultatet som står i den här rapporten.

ROBERT: [00:02:12]: Hej, jag heter Robert. Jag jobbar som musiklehrare i en liten kommun som heter Ronneby i Blekinge i södra Sverige. Jag har jobbat som musiklehrare i 25 år. Började min lärarutbildning i Växjö där jag pluggade lite andra ämnen också. Fick väl lite nys om musik och sen så har jag väl gått en ganska krokig utbildningsväg. Så att jag har fastnat för musikämnet även om jag har en del annat också i bakfickan. 25 år ungefär i yrket och tycker att det är världens bästa jobb. Jag fick chansen för ett tag sedan att vara med i den här publikationen. Och det är en stor ära såklart. Så jag har fungerat som någon typ av extern granskare kan man väl kalla det. Lite bollplank, fått lite möjlighet att ha synpunkter på olika saker. Så det är jättekul.

ANNA: [00:02:57]: Hörnri, varmt välkomna. Vi kör helt enkelt. Den här översikten ... Den syftar till att visa på möjligheter för lärare att stödja elevers lärande i musik och studierna som ingår i översikten har alla faktiskt undersökt just interaktionen mellan lärare och elever i klassrummet. Det är folkmusik, det är populärmusik, det är musikteori, eleverna får göra egen musik. Men trots att det är då ganska brett så har ni lyckats urskilja gemensamma drag i de här studierna och ni har hittat fyra aspekter som framträder då som avgörande för elevernas lärande. De här aspekterna är då hur undervisningen ramas in, att ta elevernas perspektiv, lärarens stöttande handlingar och att representera det musikaliska innehållet. Jag tycker det är så himla fint formulerat, Cecilia, det här i översikten så skriver ni om musikämnet som ett universum av översättningar.

CECILIA: [00:04:09]: Ja det är lite poetiskt formulerat där kanske. Men jag tänker att det här ligger väldigt mycket i detta. Och de andra aspekterna, de kan man nog se har ganska hög relevans för undervisning i flera olika ämnen. Men det här skulle jag säga är det som är det mest specifika för musikämnet. Om man börjar med att tänka på bildämnet så tänker man att man vill titta på ett konstverk tillsammans med sina elever. Då kan man peka väldigt konkret. Här ser ni den mörkblåa nyansen övergå till en ljusblå nyans. Vad tänker du om det? Musiken däremot, den flyter ju förbi. Det är så musik fungerar. Det är liksom en tidslig konststart. Om vi pausar musiken för att prata om, hörde ni? Där spelade gitarren ett A7-ackord. Då är det borta redan.

För att vi ska kunna skapa mening i musik eller för att vi ska kunna dela uppmärksamhet med någon annan, med våra elever eller eleverna med varandra eller så, så måste vi översätta på något sätt. När vi översätter så förvanskar vi på något sätt men vi lämnar också ett utrymme för kreativitet kan man säga. Det är i de här översättningarna som det händer. Vi gör alltid tolkningar när vi går från en uttrycksform till en annan. Om man tittar på när små barn ska representera, eller vi ska försöka uppmärksamma vad det är de hör, då kanske de börjar med att säga att det där lät som en liten myra. Då har de översatt det till en liknelse. Musiken låter som en myra. Och sen kanske de visar med kroppen och gör ett... Kryper ihop lite och rör sig lite tyst och så där. Och då kan läraren försöka liksom dels erkänna barnets sätt att försöka uttrycka sig, men också hjälpa till med att komma med ett kanske mer användbart begrepp i sig, liksom vedertagen kunskap. Och då kan man liksom fylla i att den där myran eller när du rör dig så där. Eller kan man tänka att det är när musiken låter svag eller att det är liksom svag dynamik eller ännu mer översättning till ett musikaliskt begrepp kanske att det här är pianissimo. Då kan barnet bara, jaha, det var det jag kände som jag erfor med min kropp och försökte uttrycka med den här liknelsen som jag hade tillgång till och nu gav läraren mig ett språk för det här. Och då kan man ju klara sig vidare i ett annat sammanhang. Om jag går och pratar med någon annan musiker och säger att nu tycker jag att vi ska spela pianissimo, då kommer de andra att förstå vad jag menar. Men om jag kommer och säger, nu ska vi spela sån här myrmusik, då bara ja, vad betyder myrmusik?

Så den där resan liksom, över från de spontana kroppsliga upplevelsena

till ett musikspråk, det är det som kan hända i musikundervisningen. Många gånger så blir det väldigt konkret. Det har blivit så att säga ett litet hack i undervisningen, att man har inte fått det där språket. Och då när man ska försöka skapa egen musik så kan det vara svårt för att man har svårt att kommunicera med varandra. Man säger liksom, börja när jag är klar eller sådär. Hade man haft begreppet, först gör vi ett intro på fyra takter. Yes, då fattar jag, säger de andra, om man delar samma språk.

ROBERT: [00:07:26]: Det finns ju såklart en intention att man ska införliva det här som vi pratar om. Att man har rätt terminologi, att alla förstår alla saker. Men jag känner ibland att man inte alltid hinner med. Och ju äldre eleverna blir och ju närmare man kommer att man ska få ett slutbetyg, desto mer ger man ju upp den här känslan att man använder det här. Så jag kan ju själv komma på mig ibland att ... När eleverna fortfarande säger F hashtag, i stället för att det heter fiss, för tusan, så känner jag att det är helt okej. Och jag tror att jag har sagt det själv ibland också. Att det får vara så. Det är good enough för att den här låten ska funka. Vi hinner inte alltid köra det racet. Det får heta EM och AM, trots att jag har sagt att det heter moll några gånger. Intentionen finns givetvis men ibland så får man helt enkelt bara inse att eleverna har detta med sig hela tiden och jag kommer nog inte kunna förändra det till det priset om jag säger så.

CECILIA: [00:08:17]: Där, Robert, kommer in på någonting av det som jag tycker faktiskt har varit den mest intressanta insikten för mig med att jobba med den här rapporten. Det är precis detta dilemmat som man står inför. Vi vill ju på något sätt att musikundervisning ska bli någonting som har någon betydelse bortom musiklektionerna. Och då kan man tänka så här å ena sidan att det är det mest hållbara att man får lära sig de rätta sakerna, de rätta begreppen. Så att vi vet att det heter a-moll, så man inte kommer ut och pratar om AM eller någon annan, så förstår de ingenting om vad man pratar om. Men om man då ska hålla på att gå ... Många gånger är det ganska svårt att lära sig musikteori till exempel. Jag har kunnat tänka så där när jag jobbade som musiklektant att istället för att bara visa, tryck ner de här tangenterna så blir det a-moll, så vill jag förklara hur är ett mollackord uppbyggt så att du kan spela alla mollackord, även om det blir fiss-moll så kan du inte bara ta varannan tangent utan då måste du förstå det här med hela och halva tonsteg kanske. Men det där blir en så lång väg att gå. Och får man då aldrig komma fram till det musikaliska resultatet, då kanske man kommer att tröttna. Och då blir det ingen hållbarhet i den här musikundervisningen i alla fall. För att man kommer aldrig vilja ta i ett instrument mera. Men hjälper man eleverna fram och struntar i noter, bara rita med färger eller gör någon förenklad lokal notation som bara funkar i vårt klassrum, men få upplevelsen av att spela allihopa tillsammans, det kommer leda till en hållbarhet för då kommer jag söka och vilja få uppleva mer av det här i mitt liv. Man kan inte säga att det ena är rätt eller fel, men man får vara medveten om vad man gör på bekostnad av vad.

ROBERT: [00:10:00]: Samtidigt så måste vi ha klart för oss att väldigt många elever och ungdomar upplever musik som de känner att man behöver inte kunna så mycket idag. Vi har ju verkligen förenklat ganska mycket av den musiken som ungdomar lyssnar på. Det krävs inte enormt mycket

resurser för att göra sin egen låt idag. Man behöver inte kunna speciellt mycket instrument för att det ska låta egentligen ganska hyfsat. Och det måste vi faktiskt tänka på också. Dels är det så, många elever har ju också redan när de slutar nian gjort sin sista musiklektion. Det är ganska många som aldrig mer kommer att ha en musiklektion. Men däremot så kanske man gör musik hemma. Men då kommer det inte att spela så stor roll om man säger F# eller inte.

INFORÖST 5: [00:10:39]: Du lyssnar på Skolforskningspodden, där undervisning och forskning möts.

ANNA: [00:10:47]: Lite kopplat till det här vi har pratat om, informellt lärande, det lustfyllda, musikaliska begrepp. I översikten framkommer det att det finns lite olika utmaningar. Att både musikämnet och musiklärarens roll uppfattas som något oklar. I slutändan då så har vi det här med bedömning och betyg. Vad är det egentligen man sätter betyg på? Är det hur det låter eller att eleven gör det som lärare säger att uppgiften är? Och det här undrar jag, Robert, 25 år som musiklärare och du har ju dessutom jobbat med flera olika kursplaner, har du lust att berätta vad du tänker om detta?

ROBERT: [00:11:34]: Det är ju helt riktigt, det här är ju en enorm utmaning. Sen tänker jag, vi har ju faktiskt ett ämne, musik, som är väldigt intimt förknippat med eleverna själva på något sätt. Alla har ju någon typ av relation och förhållningssätt till musik i sin vardag, vilket de flesta andra ämnen inte har. Och jag stöter ofta på det här dilemmat, att man känner att man ibland begränsar energin som redan finns i stället för att man bara riktar den vidare. Utan elevernas egna tankar och känslor och upplevelser kring musik ska ju såklart vara en del av musikämnet, inte två separata världar tänker jag. Så det är ju den stora fördelen vi har med ämnet, att eleverna är ju redan intresserade på ett eller annat sätt. Jag brukar tänka så här. Jag har ju haft möjligheten att undervisa både nu i obligatoriska skolväsendet men också på exempelvis Kulturskolan. Och det finns ju olika sätt att uppleva musiken och hur elever musicerar och hur de använder sig av sin musikalitet. Och ibland känner jag att vi pratar om att det är viktigt att det låter rätt, i stället för att vi kanske fokuserar på att elever förstår vad de själva gör. Ganska ofta så upplever vi till exempel att man ska ha en uppvisning eller ett konserttillfälle. Och då är ju fokus nästan alltid på att man ska ha rätt saker, man ska ha rätt gitarrpedaler, man ska ha liksom förinställda grejer så att det låter så nära originalet som möjligt. I stället för att man fokuserar på att eleven förstår vad han eller hon egentligen gör när hon musicerar. Så att det är ju en del av hur det kan se ut. Sen hur man betygsätter det här, det är ju såklart önskvärt i många ämnen att man då kan mäta kunskaper till exempel i form av kvantitativa saker, som ett prov eller en uppsats eller vad som helst. Musiken funkar ju inte alls på samma sätt. Så att det är klart att det är en utmaning. Det är klart att man försöker hitta alternativa gånger att värdera det eleverna har med sig.

ANNA: [00:13:29]: Sen är det väl också svårt, kan jag tänka mig, med alla estetiska ämnen, att är det en elev som är duktig på att spela piano eller gitarr eller flöjt, ska den eleven få högre betyg än en elev som aldrig har spelat någonting tidigare och som lär sig lite grann? Är jag ute och cyklar eller?

ROBERT: [00:13:53]: Inte alls. Jag kan känna så här att i de flesta andra ämnen så finns det också en styrning av till exempel ett läromedel. Oavsett vilket företag man väljer att köpa in matteböcker av så är det ungefär samma innehåll. Det är inte så mycket stöd av vad pedagogen har för bakgrund till exempel. Och där har ju musiken, tycker jag, ett ganska stort berg att bestiga ibland. Det gör ju också att eleven inte vet hur målet ser ut. Det blir ganska abstrakt för en elev som inte har spelat instrument förut eller musicerat. Vad är det jag ska kunna egentligen? Så jag tycker inte att du är ute och cyklar utan det är precis det som är vår stora utmaning. Dessutom som jag är inne på, vi har ju en musiklärarkår som är ganska spretig, där man har olika bakgrunder. Man kan vara allt ifrån bassist i ett punkband till någon pianofröken eller någon som sjunger i kör eller vad som helst och ändå vara en musikpedagog. Det är klart att finns det då inte en styrning av ett läromedel så är det ju oerhört olika hur den här bedömningen kommer att se ut.

CECILIA: [00:14:55]: Jag tycker Robert är inne på något intressant här, och du sa det också tidigare, att musik det är någonting som alla har en relation till på ett väldigt starkt sätt. Alltså det ligger kopplat till frågor om identitet och du nämner här nu att så är det ju även för musiklärarna som kommer in i yrket. Och sen så ska alla dessa olika relationer som man har till musik tryckas in i skolans logik. Och där är det ju mycket fokus på betyg och bedömning. Det här kan man se i de här studierna som vi har tittat på. Det finns många gånger en sådan här väldigt brännande musikalisk idé inbyggd i uppgiften. Till exempel, du ska komponera musik som passar till slutet av den här filmen. Eller du ska komponera ett musikstycke som ska gestalta en rymdresa. Och då kan man tänka sig en rymdresa, det kan man ju ha enormt många olika relationer till eller se på väldigt många olika sätt. Men på något sätt ska det här också passa in i skolan. Och då kommer det till någonting som gör att det blir begripligt och mätbart. Och i en studie här som vi har i rapporten så är det då till exempel att den här rymdresan har några begränsningar, nämligen att musikstycket ska, förutom att det ska låta som en rymdresa, innehålla två ostinaton. Och för de som inte är så bekanta med musikaliska begrepp så är det en kortare melodisnutt som går gång på gång, om och om igen. Och du ska då skifta mellan två olika sådana, så kallade ostinaton. Och då när läraren ska undervisa här, då blir fokus inte, åh, tycker ni att det låter som rymden nu? Utan det blir, nu ska vi se, har ni fått med de två ostinatona? För det är det som vi ska göra för att få check på uppgiften. Och det där tror jag många kan känna igen sig i. Men om det skulle vara så öppet som att bara skriva, göra någonting om rymden, vad som helst. Det blir också för svårt. Man måste sätta några ramar. Men de där ramarna kan bli så begränsade att det kanske blir ingenting fokus på musiken. Det är svårt att arbeta med uppgifter för att man kommer in med så olika förväntningar på det. Och det är det vi kallar för att det finns olika inramningar av det hela.

ROBERT: [00:16:58]: Eleverna har ju en tendens att vilja ha de här ramarna tydligt. Vad är det att förväntas göra? Det har man liksom lärt sig på något sätt. Just när det handlar om musikalitet, där vi bedömer till exempel saker som timing, känsla, inlevelse och sånt, så är ju det oerhört subjektivt. Elever som inte har en superbra musikalitet tycker ju såklart själva att det här låter

jättebra. Så det är väldigt svårt ibland att föra den dialogen med en elev och motivera att du når just nu inte upp till det här kriteriet. Men eleven tycker ju själv det. Det är betydligt lättare om man håller på med boxning. Så det är lite grann det som är dilemmat känner jag också när vi pratar om den här typen av bedömningar.

ANNA: [00:17:38]: Det är lite intressant också den där studien, Cecilia, att de liksom aldrig kan mötas. Läraren säger, komponera ett stycke för att avsluta den här filmen och så gör eleven det och är jättenöjd och tycker det är så fint. Och så säger läraren, ja men det här låter fint men jag saknar det här med att komma hem på slutet. Det verkar som att det här händer gång på gång på gång och att de aldrig liksom förstår vad den andra vill eller vad som krävs. De kommer aldrig riktigt fram till varandra. Hur ska man göra då? Vad kan man göra?

CECILIA: [00:18:12]: Ja precis, där kommer då forskningsfrågan. Hur kan läraren stödja elevers lärande i musik? Det första steget det är ju att bli varse att man kan ha så här olika ingångar till uppgiften. Jag vill bara lägga till här att det kan låta ibland så här som vi talar nu. Som att eleverna är så fria och de vill gestalta rymden. Men läraren är stel och håller sig till betygskriterierna. Men det kan även vara tvärtom. Att läraren vill försöka få det mer fritt och informellt för att den kanske kommer från en bakgrund och att den är basist i ett punkband och tycker, tjata inte så mycket om betygen nu. Men då kommer eleverna. Nej du ska visa hur vi ska göra. Säg hur vi ska göra. Vi vill veta. Och det nämnde ju du också här Robert. Att eleverna förväntar sig det här. Så det spännande är bara att märka här att man kan ha olika uppfattningar om i grunden vad det handlar om. Det här med att man talar förbi varandra och så då, vad kan man då göra? Det är att ge utrymme för dialog. Och att man är intresserad av att fråga. Så att om någon förstår någonting på ett annat sätt så att man inte bara avfärdar det som att du har fel. Utan jag försöker förstå, varför är det här så viktigt för dig? Eller vad betyder den här uppgiften för dig? Att man ger det tid. Det kan ju även vara så att eleverna behöver också få utrymme att förstå varandra. Ofta gör man ju ett grupparbete i musik och då kan ju det här, de här olika uppfattningarna behöver ju inte bara vara mellan läraren och eleven utan kan vara mellan eleverna. Och det kan man se att en del lärare i den här studien, i de här interaktionerna, är väldigt skickliga på att öppna upp för ett sådant här samtal där en elev får chans att förklara för en annan elev med hjälp av läraren som är någon slags koordinator där, att den öppnar upp för tillfällena att eleverna får uttrycka hur de förstår någonting.

ANNA: [00:20:04]: Jag kan inte komma ihåg när jag gick i skolan att vi fick göra så här roliga grejer. Eller hur? Det måste ha förändrats ganska mycket?

ROBERT: [00:20:11]: Jag brukar tänka så här att det är nog det ämnet som har förändrats mest av alla våra ämnen på något sätt. Det är ett betydligt bredare ämne idag som självklart ställer högre krav. Det handlar betydligt mer om att lära sig att uppleva musik, analysera, marinera saker, lära sig sätta ord på känslor och sådant. Så du har helt rätt att det har hänt oerhört mycket. Man har möjlighet att göra häftigare saker, givetvis på grund av att vi har större tekniska möjligheter. Men vi har ju också genom forskning förstått att

musiken är ett ämne som betyder väldigt mycket för eleverna. Inte bara genom att man sjunger sånger och klapp och klang, utan mycket annat också.

ANNA: [00:20:46]: Du säger att ämnet har förändrats väldigt mycket och det ställs högre krav och det är roligare. Men vad gör man då för att hålla sig à jour? Hur jobbar man med den här kompetensutvecklingen?

ROBERT: [00:20:58]: Sedan ganska många år tillbaka så har vi ett musikätnätverk där vi sista onsdagen i varje månad så träffas alla musikundervisande lärare i våra kommunala skolor. Då är vi lite ambulerande, vi är hos varandra, vi besöker varandras skolor. Ofta försöker vi ha någon typ av pedagogisk touch, man kanske visar ett område, man kanske har tips på någonting man behöver jobba med till exempel. Och i det sammanhanget så beställde jag den här publikationen för att kunna jobba med det. Sen hör det till saken, i en sådan här liten kommun så är det ganska mycket rulljans på personal. Det kommer och går folk, på gott och ont så klart, som jag var inne på tidigare. Det är ganska stor spridning i både kompetens och vad man har för erfarenhet. Så det är väl en blandning. Dels är det här ett fantastiskt bra sätt att träffas genom. Men jag tror att ganska många av oss kan också hämta konkreta tips och råd ur själva skriften.

CECILIA: [00:21:52]: Kopplat till de här frågorna som vi är inne på nu med vad man ska lära sig och vad man ska uppleva och vad man behöver kunna för att skapa musik, det här ringar in lite grann, tänker jag, vad musikämnet kämpar med. Hur blir det när musikämnet ska hävda sig i kunskapsskolan? Kulturen har en mycket större betydelse än att den bara ska vara som ett lite lustigt glitter över samhället. Vi tänker att det här är en byggsten i demokratin som man inte kan ta bort för då rasar allting samman. Samtidigt som vi har varit inne på, att det här är verkligen ett ämne i förändring där man måste fråga sig hela tiden, vad innebär det att vara kunnig i musik? Det är definitivt inte samma sak som för 30 år sedan. Innan så var det helt livsnödvändigt att man kunde stämma en gitarr med gehöret. Nu kan man titta på en app. Så det är klart att man måste hänga med. Men det som är på något sätt essentiellt för musikämnet fortfarande, tror jag, det är de här översättningarna mellan representationsformer. Även om representationsformerna kan vara nya.

ROBERT: [00:22:55]: Musiken är ett ämne i förändring. Det är ett ämne som ska stå på egna ben och som har ett eget berättigande. Jag har ju konsekvent nästan vägrat att det ingår i den här typen av ämnesintegrering som många skolor känner att det är ju superbra. Helt enkelt därför att det nästan alltid är så att musiken ses som någon slags hjälpgumma till någonting annat. Det är jättopulärt att få med mig i en arbetsgrupp där man har matte till exempel eller man har engelska på mellanstadiet för då kan man sjunga sånger som gör att man lär sig multiplikationstabellen eller vad det nu kan vara, tyska hjälpverb. Men det har inte gett mig speciellt mycket någon gång. Och då känner jag att ska man lägga den typen av resurser och energi så ska det ju vara någonting som verkligen gynnar musiken i sig. Så jag köper det du säger Cecilia. Vi måste kriga på.

ANNA: [00:23:41]: Och det måste man väl säga att det har ju förändrats i den här kursplanen från år 2000. Där beskrevs ju musikämnet som just rekreation. Men i både Lgr 11 och 22 så har ju de skrivningarna tagits bort. Musiken är nog i sig själv. Men hörni, det här har varit jättekul, att diskutera musik, musikundervisning, ett ämne i förändring. Men nu har vår tid runnit ut. Så det är dags att säga tack och hej!